

Luc Van den Briele

EEN AVOND

IN MEI

e e n a k t e r

Contact met de auteur :

luc.vandenbriele@telenet.be

Personen:

Hans, een oude oorlogsblinde

Veronica, een gewone volkswrouw van middelbare leeftijd

Willem, eerste gesneuvelde

Bennie, tweede gesneuvelde

Paul, derde gesneuvelde

De drie gesneuvelden vormen aanvankelijk een eenheid - als veruiterlijking van de herinnering en de daaraan gekoppelde wroeging. Na enige tijd herleven enkele individuele kenmerken uit hun afzonderlijke levens van weleer. Dit komt tot uiting in hun manier van bewegen en spreken en in de hevigheid van hun reacties. Willem is een man van ongeveer vijfentwintig jaar, met af en toe niet of nauwelijks te onderdrukken cholerieke neigingen. De oorlog heeft een pas begonnen carrière en een al aangekondigd huwelijk verhinderd; hij is het meest verbitterd en hij is het die Hans het sterkst aanvalt en die aankondigt dat ze hem nooit meer met rust zullen laten. Bennie is een gewone volksjongen van eenentwintig jaar oud. Hij heeft ooit gedroomd van een rustig leven op het platteland, in een huis met een tuintje en met een lieve vrouw, die veel beter zou zijn dan de altijd gretig omarmde maar slechts illusie brengende fronthoeren. Paul is maar achttien jaar geworden. De oorlog heeft hem onder de beschermende vleugels van zijn moeder weggehaald. Door zijn schuchterheid en zijn besef van onervarenheid is hij een gewillige meeloper en altijd afhankelijk geweest van wat de twee anderen deden. Van fronthoeren heeft hij alleen maar horen vertellen en de tijdens de oorlog vermoorde Maria was de eerste naakte vrouw die hij zag. Op het einde van het spel groeien de drie gesneuvelden meer en meer terug naar de eenheid van het begin.

Dit toneelspel handelt niet over een bepaalde oorlog, maar over dé oorlog in het algemeen. De gebruikte plaatsnamen zijn fictief, maar wekken herinneringen op aan de tweede wereldoorlog en aan de oorlog in Vietnam.

Decor:

Een karig bemeubelde en wat ouderwets ingerichte woonkamer (met tafel, stoelen, sofa, een voorraadkastje en een of ander ouderwets verwarmingstoestel met een paar kookpotten).

**Deze editie van
E e n a v o n d i n m e i
is een geactualiseerde en lichtjes herwerkte versie
van de gelijknamige en in 1980
voor het eerst gepubliceerde eenakter.
Hij verscheen toen in de bundel
4 x 1 (4 eenakters)
het nummer 32 van de reeks
Hedendaags Nederlands Toneel.**

**In 1990 werd de opvoering van
E e n a v o n d i n m e i
(door het Hasseltse Eenhoorn-gezelschap)
in Delft bekroond op het
Nederlands-Vlaamse Eenakterfestival.**

De woonkamer van eenvoudige mensen. Geen harde armoede, maar ook geen overbodige luxe. Het is tegen de avond. In de woonkamer dringt alleen het schemerig licht van de straatverlichting door. Uit een ouderwetse kachel komt een warme gloed die de schemer wat rood kleurt.

Als Hans binnenkomt zijn Bennie, Paul en Willem reeds aanwezig. Ze zitten in de woonkamer verspreid. Op de grond. Maar men ziet ze niet. Ze zijn bedekt met zwarte doeken. Ze lijken op afgedekte meubels.

Hans komt op. Hij draagt een donkere bril; hij is blind. Hij heeft ook een witte stok en een opgevouwen draaiorgeltje. Hij is eenvoudig, maar goed gekleed. Hij zet de draaiorgel neer, sluit zeer zorgvuldig de deur, gaat tot bij de kachel, warmt zijn handen, snuift de geur uit een paar kookpotten en zet zich dan aan de tafel. Uit zijn grote jaszakken haalt hij een blikken schoteltje en een groot aantal muntstukken.

Hans:

Niet slecht vandaag, niet slecht. Veel buitenlandse toeristen. Look mum, a blind man. Een oorlogsblinde? Mais oui, il est aveugle. Hè, een vreemde munt. Met de euro is het wat eenvoudiger geworden dan vroeger. Maar af en toe zit er nog wat oud en vreemd geld tussen.

Hans laat het vreemde muntstuk in het schoteltje vallen. Luistert naar de klank. Doet dat later ook nog met andere muntstukken. Soms betast hij ook het geld of bevoelt de randen. Hij legt de muntstukken dan voor zich op tafel, in hoopjes, per soort.

Hans:

Dat lijkt een verdomde kroon van dertig of veertig jaar oud. Hongaars. Of Tsjechisch. Niets meer waard. Oude guldens of marken, die zijn nog om te wisselen. Een beetje lastig, maar het gaat. En dat is een oud stuk van vijftig frank. Kan ook nog omgeruild worden. Is ergens in een doos blijven liggen. Of in een al jaren niet meer geopende lade. De moeite niet om er mee naar de bank te gaan. Smijt het maar in de bak van de blinde, zullen ze zeggen. Al met al toch een goede oogst. Veronica had gelijk. Een internationaal repertoire in mijn orgel. Een paar heel oude Eurovisiesongnummers. Puppert on a string. En Mireille Mathieu. En Lilli Marleen, die doet het nog altijd. *(hij fluit even)* Met het orgel meefluiten. Daar houden ze van. Heeft zelfs het voordeel dat je minder *dank u* moet zeggen. Je zingt wat mee of je fluit, en als het schoteltje rinkelt, dan knik je. En je denkt: wie zou het zijn? Een man, een vrouw? Een oude vrouw? Een jonge vrouw? Soms ruik je ze. Vooral de vrouwen ruik je. En ik ruik ze graag. *(kwijlend)* Ik ruik ze graag. Je wordt er soms een beetje

ongemakkelijk van. Hè, een grote van twee euro. Krijg ik niet elke dag.

Na het eten kleed ik Veronica uit. Zeer langzaam. Mijn hoofd tegen haar borsten, mijn handen rond haar ronde kont. Ze heeft fantastische tepels, grote rozenbottels zijn het, heerlijk om er aan te likken, om te zoenen, om er heel zachtjes je tanden in te zetten.

Ah, Veronica.

Van onder hun doeken beginnen de doden nu vertwijfeld te roepen, de ene wat luider dan de andere.

Willem:
Veronica.

Bennie:
Ronica.

Paul:
Zonica.

Hans schrikt op. Raakt in paniek.

Willem:
Bonica. Berta.

Bennie:
Hilde. Hilde Tronica.

Paul:
Berta. Berta Ronica.

Hans scharrelt met beide handen het geld bijeen.

Willem:
Olga. Erna. Erna.

Bennie:
Hilde.

Paul:
Maria.

Willem:
Ia. Ia.

Bennie:
Ia Maria.

Paul:
Maria.

Hans springt op en grijpt een pook die naast de kachel in een kolenkit staat.

Willem:
Hans.

Hans:
Wie ben je?

Bennie:
(*stil*) Hans, die droomt van Veronica.

Hans:
(*luider*) Wie ben je?

Paul:
(*iets luider*) Die droomt van Ronica, Bonica, Tronica.

Hans:
Wie zijn jullie? Wie zijn jullie?

Willem:
(*heel luid*) Van Verabonica.

Hans:
Waarom doe je dat? Ik ben de blinde orgelspeler op het pleintje tussen de kerk en het warenhuis. En dat weet je. Je bent me gevolgd. Je wilt me beroven. Maar ik laat het niet doen. Ik laat het niet doen.

Hans zwaait met de pook. Een van de zwarte doeken is intussen op de grond gevallen. Willem is nu te zien. Hij is helemaal in het wit gekleed; zijn klederen zitten strak aan het lijf en zijn gezicht is ook wit, met donkere randen rond de ogen en de mond. Ook Bennie en Paul ontworstelen zich daarna aan hun zwarte doeken. Ook zij lijken op witte schimmen. Ze staan recht en dwalen rond.

Willem:
Geld laat ons koud, Hans.

Paul:
We kunnen er ons niet aan warmen.

Bennie:
We hebben lang naar je gezocht.

Willem:

Van heel ver zijn we gekomen. En vandaag stonden we dan plots naast je, op dat pleintje tussen de kerk en het warenhuis.

Hans:

(met de pook zwaaiend) Wat wil je? Ik laat me niet beroven.

Paul:

We stonden naast je en keken naar je handen.

Bennie:

Naar je lippen, toen je flioot en zong.

Hans:

Heb medelijden. Doe me niets. Ik ben blind. De oorlog heeft mijn ogen verbrand.

Paul:

We stonden naast je op het plein.

Bennie:

We luisterden naar de liedjes en keken naar de mensen en naar het warenhuis met de oliebollen en de warme wafels.

Hans:

Wat wil je van me?

Paul:

We luisterden naar je liedjes.

Bennie:

Naar de liedjes van vroeger. Daar bij die molen. O sole mio.

Willem:

Naar de liedjes van nu.

Paul:

Puppet on a string.

Hans:

Wat wil je van me?

Willem:

Puppet on a string was nieuw voor ons. Dat hadden we nog nooit horen zingen.

Hans:

Wie zijn jullie?

Willem:
(na een poos) Ik ben Willem.

Hans:
Willem?

Bennie:
Ik ben Bennie.

Hans:
Bennie?

Paul:
Ik ben Paul.

Hans:
Paul?

Bennie:
Bennie! Iedereen noemde me Bennie. Maar eigenlijk heette ik Urbanus.

Hans:
Urbanus?

Willem:
Zo noemde je hem. Als je de naamlijst aflas. (*plots met luide, militaire stem*) Van Overstraeten, Urbanus.

Bennie:
Vijfde regiment, derde compagnie.

Hans:
(*nog meer in paniek*) Nee.

Paul:
Vandaag stond mijn moeder naast je. Ze gaf je een zilveren muntstuk.

Hans:
Een zilveren muntstuk...

Bennie:
Weet je nog dat er soms over de moeders werd gesproken?

Paul:
Na elke aanval die hadden overleefd.

Bennie:
Na elk gevaar. Op de momenten dat we weer mens werden.

Hans:
(wezenloos) Ja. Ik weet het.

Willem:
Natuurlijk weet je het. Ook in dode ogen leven de bossen uit het verleden.

Bennie:
En de bergen naast de mooie vallei der rozen.

Paul:
En de kleine dorpen. Ljubovija.

Bennie:
Ljubovija en Rozjanstvo.

Willem:
En Kwo-do-Hang.

Hans:
Zwijg.

Bennie:
De bossen en de bergen van Rozjanstvo.

Willem:
En Maria van Rozjanstvo.

Hans:
Nee.

Bennie:
Maria van Kwo-do-Hang.

Hans:
Nee.

Paul:
Maria van Rozjanstvo-Kwo-do-Hang.

Hans:
Nee. Nee. Nee. Jullie bestaan niet. Jullie bestaan niet. (*de pook op tafel leggend*) Jullie zijn stemmen, zijn dromen.

Willem:
Droom je nog van Maria?

Paul:
Van de bossen van Ljubovija?

Bennie:
Van de bergen van Kwo-do-Hang?

Paul:
Van Maria?

Bennie:
Van de buik van Maria?

Paul:
Van Maria?

Hans:
(met de handen zoekend naar een verre horizon) Soms zie ik ze.
Als ik op het kerkplein zit. Kijk, de blinde weent, zeggen de mensen dan. Ah nee, zeggen anderen. Zijn ogen zijn ziek, hij veegt alleen maar het zieke vocht uit zijn dode ogen. En ik denk: ze hoeven het niet te weten van Maria.

Willem:
De ogen van Maria waren de laatste vrouwenogen die je hebt gezien.

Paul:
Het waren mooie ogen.

Hans:
Ga weg, stemmen. Ga weg.

Willem:
(na een poos) We komen eten.

Hans:
Wat zeg je?

Bennie:
Dat we komen eten. Dat we honger hebben. *(na een poos)*
Weet je nog dat je Willem een veelvraat noemde? Hij was verlekkerd op gerookte ham.

Paul:
En op krentenbrood. Weet je dat nog?

Willem:
(komt dichtbij, staat dan vlak naast Hans) Gerookte ham en krentenbrood.

Hans:
(naast zich tastend) Zo dichtbij.

Willem:
Zo dichtbij.

Hans:
Ik voel niets.

Willem:
En toch raak je me aan.

Hans:
Neen. Neen. Je bent een stem, een droom, een verbeelding.

Willem:
Je raakt me aan. (*gaat dan tot bij de kachel*)

Hans:
Iets koud voelde ik. Koude lucht. Neen. Het zijn *mijn* handen die koud voelen.

Paul:
Je handen beven.

Hans:
(*in de richting van Paul tastend*) Neen.

Paul:
Voel je het? Wij hebben altijd koud. Wij *zijn* koud.

Willem:
(*zijn handen boven de kachel uitstekend*) Ik weet dat er een warmte is. Maar ik voel ze niet. Als ik er heel lang bij sta, dringt iets door van een herinnering aan warmte van kachels.

Hans:
(*smekend*) Ga toch weg.

Paul:
Ook in de bunker van Rozjanstvo was het koud. We liepen er rond om de voeten warm te houden.

Willem:
Tijdens het wachten dachten we veel aan thuis.

Hans:
Ja.

Bennie:
Aan gloed van kachels.

Paul:

Aan kaarsen in de vooravond en aan de handen van onze moeders.

Willem:

We dachten aan wat later komen zou. Aan de jaren van rustig thuis zitten kijken naar het ondergaan van een rode zon.

Hans:

Ja.

Bennie:

We dachten aan het huisje met de kleine tuin, waarin wat bloemen en sperziebonen groeiden.

Hans:

(met wat meer enthousiasme) Ja.

Bennie:

En aan de geur van brandend sprokkelhout in het ovenhuis. De vuisten in de lauwe deeg, de zoete melk en de rozijnen, de geur van warme koekenbroden.

Hans:

(vertederd) Soms bakt Veronica brood. Ik kneed het deeg.

Willem:

En Veronica's borsten.

Hans:

(verwonderd) Ken je Veronica?

Bennie:

We willen haar met je delen.

Hans:

Delen?

Willem:

We hebben Maria gedeeld. Op het stro van Rozjanstvo. Weet je toch nog, Hans, Maria van Rozjanstvo. Van Kwo-do-Hang.

Bennie:

Haar lippen.

Paul:

Haar tepels.

Willem:

Haar bange buik.

Hans:
Neen.

Bennie:
Veronica heeft géén bange buik.

Hans:
Ga weg. Jullie bestaan niet. Jullie zijn verbeelding. Die verdomde herinneringen. Die verdomde oorlog. *(hij zet zich weer aan tafel en begint opnieuw het geld te sorteren)* Eén eurocent. Tien cent. Vijftig cent. Hè. Een vreemd stuk.

Paul:
Oud zilverstuk. Van mijn moeder.

Hans:
Ah, ga weg. Ljubovija. Rozjanstvo. Kwo-do-Hang. Veronica zegt dat ik er niet meer aan denken moet.

Willem:
Lafaard. Je hebt het haar niet verteld.

Paul:
Alleen van de kippen heb je iets verteld.

Hans:
(opstandig) De kippen. Haar vader was een partizaan. We gingen zijn huis doorzoeken en pikten de kippen mee. *(beschuldigend)* En jij hebt ze geroosterd. En een ervan heb je opgegeten.

Paul:
Ja. We dachten aan thuis. Aan de kookpotten van moeder.

Willem:
Aan het lief.

Paul:
Aan moeder.

Bennie:
Aan het lief.

Willem:
Aan Erna.

Bennie:
Aan Hilde.

Willem:
De borsten van Maria waren de borsten van Erna.

Bennie:
Haar blote rug was de blote rug van Hilde.

Paul:
Ik sloeg de ogen neer. Dacht aan mijn zuster. Aan mama.

Willem:
Zo ging dat in Kwo-do-Hang.

Bennie:
In Rozjanstvo.

Hans:
Zwijg. Heeft het belang, dit oprakelen van het verleden?

Bennie:
Heeft het belang? Heeft het geen belang?

Paul:
Heeft het geen belang? Heeft het belang?

Willem:
Heeft het belang? Heeft het geen belang?

Bennie:
Wij hebben koud.

Paul:
Wij hebben geen gebakken aardappelen. Geen rundvlees met paprika en tijm.

Willem:
Geen rijstpap en pannenkoeken.

Bennie:
En geen Veronica.

Willem:
Geen ronde kont om te strelen.

Paul:
Geen lange rug. Geen lippen die zoenen.

Bennie:
Geen dijen met warme dauw.

Hans:
Zwijg.

Willem:
Je hebt ons vermoord.

Hans:
Nee.

Willem:
Je wist het.

Paul:
Je kon het raden.

Hans:
De sergeant was dood. Ik moest een beslissing nemen.

Bennie:
Je wist het.

Hans:
Ik moest een beslissing nemen. De partizanen wisten dat Maria in de bunker was.

Willem:
Je gebruikte ons als afleiding om er aan te ontkomen.

Paul:
Vooruit, zei je, vooruit. *(na een poos)* En van uit de bunker kro-
pen we in de gracht. En dan naar het vernielde voertuig met de
dode sergeant. En jij keek maar door de spleet van de bunker, en
je wist dat de partizanen er waren.

Willem:
Dat hun geweren schietklaar waren.

Bennie:
We wachtten op een gunstig ogenblik. We dachten: de partiza-
nen zitten rechts, als we de linker bosrand kunnen bereiken, is er
een kans. Door het bos, om het dorp heen.

Willem:
Een kleine kans.

Hans:
Ook mijn kans was klein.

Paul:
Niet zo klein als de onze. En je hebt ons gebruikt om jouw kans
te vergroten.

Hans:

Heb medelijden. Kijk naar mijn dode ogen. (*zijn donkere bril afnemend*) Kijk. Ik ben blind.

Willem:

Wij zijn dood. Dood.

Bennie:

Geen Veronica hebben wij.

Paul:

Geen gloed van kachels.

Willem:

Geen dageraad. Geen wandeling in de tuin.

Bennie:

Geen opsnuiven van geuren.

Paul:

Van rozen.

Willem:

Van selder en meloenen.

Bennie:

Je hebt ons vermoord.

Paul:

Je hebt Maria vermoord.

Willem:

Je hebt Bennie vermoord. Hij viel eerst.

Bennie:

Je hebt Paul vermoord. Hij viel op mij.

Paul:

En je hebt Willem vermoord. Hij viel laatst.

Bennie:

Aan de rand van het bos.

Willem:

Vier kogels in de buik. Twee in de longen.

Paul:

Een langzaam verdrinken in bloed en waas.

Bennie:
Een laatste kramp.

Willem:
Een laatste greep der handen.

Paul:
Het laatste zoeken naar wat licht.

Bennie:
Wat kleur, wat warmte.

Willem:
En gras voelen, en wegzinken, met in de keel een verschrikkelijke rochel.

Bennie:
Gras in de handen.

Paul:
En dan de buik van Maria zien.

Willem:
Erna in haar blauwe onderjurk.

Bennie:
De ogen van Hilde.

Paul:
De ogen van mama zien.

Willem:
Maria zien. Erna zien. Maria zien.

Bennie:
Maria.

Paul:
Haar gescheurde buik.

Willem:
Bloed in plaats van warme dauw.

Bennie:
Een gescheurde buik.

Hans:
Zwijg, verdomme, zwijg. Zwijg.

Hans zet zijn donkere bril weer op en bonst met de vuist op tafel. Op hetzelfde ogenblik komt Veronica binnen. De drie doden blijven in de houding waarin ze zich toevallig bevinden. Ze verroeren lange tijd niet.

Veronica:
(terwijl ze de lamp inschakelt) Is er iets, ventje?

Hans:
(opgelucht) Veronica!

Veronica:
Ben je ziek?

Hans slaat zijn armen om haar heen, hangt als een lamme aan haar lijf.
Jammert.

Veronica:
Je bibbert. Ben je ziek? Kom, ik reinig je ogen. Ze zien helemaal rood.

Hans:
Ik denk dat de ogen der doden zwart zien.

Veronica:
De ogen der doden ? *(zijn wangen betastend)* Nee, koorts heb je niet. Is er iets?

Hans:
Neen.

Veronica:
Blijf hier maar rustig zitten. Ik haal het flesje en reinig je ogen. En je haar is helemaal in de war. *(ze haalt het flesje, neemt zijn donkere bril af en begint de ogen te reinigen)* Wat doet die pook op tafel?

Hans:
Ik was het geld aan het tellen.

Veronica:
(de ogen verzorgend) Goede oogst gehad ?

Hans:
Ze hebben het tellen gestoord.

Veronica:
Wie?

Hans:
Er waren stemmen om me heen.

Veronica:
Stemmen?

Hans:
Uit de oorlog.

Veronica:
Ah, vergeet die oorlog.

Hans:
Overal om me heen stonden ze. Naast de kachel, ginder in de hoek, vlak naast mij aan tafel. En achter me. En dan weer vlak voor me.

Veronica:
Je moet het vergeten.

Hans:
Veronica?

Veronica:
(*de ogen zijn gereinigd; nu zijn haar kammend*) Ja, ventje.

Hans:
Blijf je altijd bij mij?

Veronica:
Waarom zou ik van je weggaan?

Hans:
Ik ben een oude blinde zak.

Veronica:
Ah nee. We vullen elkaar heel goed aan. Je moet alleen niet aan die oorlog denken.

Hans:
Er waren stemmen. Overal om me heen.

Veronica:
Om je heen? (*ze kijkt om zich heen, maar ziet de stilstaande doden niet*) Er is niets om je heen.

Hans:
Ze waren er.

Willem:
(*luid*) We zijn er nog.

Hans:
(*stotterend*) Ze zijn er nog.

Veronica:
(*vermanend*) Ventje!

Hans:
Heb je 't niet gehoord?

Veronica:
Er was niets te horen.

Hans:
Maar ze hebben luide stemmen!

Veronica:
Maar nee. Ik weet dat het moeilijk is om die oorlog te vergeten. Maar toch moet het. Denken de kapiteins en de kolonels en de generaals er nog aan? Nee hoor. En zij zijn verantwoordelijk voor de dood van vele tienduizenden. Harde beesten zijn het. Ze zitten nu in het parlement of in directeurszetels. Zuipen whisky, eten rendiervlees in Zweedse restaurants en bestellen callgirls. En ontvangen hoge wedden of pensioenen. Elke dag zoveel als wij in drie maanden. De smeerlappen.

Hans:
Ze hadden het koud.

Veronica:
(*vermanend*) Ventje!

Hans:
(*gelaten*) Ik was net aan het denken: na het eten kleed ik Veronica uit.

Veronica:
(*gevlaid*) Doe je dat ?

Hans:
Neen. Ik kan het niet.

Veronica:
(*hem enkele malen speels op het lichaam tikkend*) Je kan het. Je kan het.

Hans:
Neen. Ze willen dat ik je met hen deel.

Veronica:
Ventje!

Hans:
Ik zal het niet kunnen. Niet vanavond.

Veronica:
(*zijn kin strelend*) Ah, het kleine vogeltje. In mijn handen wordt het kleine vogeltje lekker groot. Dat weet je toch. 't Is toch al eerder gebeurd!

Hans:
Ja. Maar nu waren de stemmen zo echt en zo heel dichtbij.

Veronica:
En nu? Hoor je ze nog?

Hans:
(*luistert even*) Neen, nu niet.

Veronica:
Roep ze eens. Nu ik er ben, zullen ze niet meer durven. Roep ze.

Hans:
(*eerst bijna fluisterend, dan luider*) Willem. Willem?

Veronica:
Willem is dood. Ligt in de aarde. Wat zal er nog van overblijven?

Hans:
Paul. Paul?

Veronica:
Een klein hoopje beenderen.

Hans:
Bennie. Bennie?

Bennie komt zwijgend naast Hans staan. Legt dan een hand op zijn hoofd. Hans vliegt verschrikt recht, struikelt, valt. Hij jamert.

Veronica:
Ventje! Dat gaat toch niet, ventje.

Hans:
Ze zijn er. Ze zijn er.

Veronica:

Maar nee. Als je niet blind was, zou je het zien. Er is niemand.

Hans:

Hij legde zijn hand op mijn hoofd.

Veronica:

Er is niemand.

Hans:

Hij legde zijn ijskoude hand op mijn hoofd.

Veronica:

(hem recht helpend) Hansie, dat mag je niet doen. Daar zou je echt ziek van kunnen worden. Weet je wàt we gaan doen? We gaan eten. We staan hier maar te leuteren. Is het niet van de honger dat je zo'n rare gedachten kreeg?

Hans:

Neen.

Veronica:

(ze helpt hem aan tafel zitten) We eten. Heb je geroken wat ik heb klaar gemaakt?

Hans:

Ja.

Veronica:

En je hebt er het water van in de mond gekregen. Dat is het. Dàt is het. De honger en de gedachte aan dat eten hebben je week gemaakt.

Hans:

Ik heb geen honger.

Veronica:

Geen honger? Kan niet. Elke avond kom je thuis als een hongerige wolf. Weet je écht wat er in de pot zit?

Hans:

Ja.

Veronica:

En je hebt geen honger?

Hans:

Neen.

Veronica:
Zal ik je een geheimpje vertellen?

Hans:
Geheimpje?

Willem:
Rozjanstvo.

Veronica:
Dat konijn in de pot...

Hans:
(*wezenloos*) Rozjanstvo.

Veronica:
Wat zeg je?

Hans:
Ze zijn er nog steeds.

Veronica:
Nee, Hansie, jongen, ouwe rakker. Ik had het over dat konijn. Ik heb het gisteren gejat! Er was zóveel volk in het warenhuis. Ook zo'n stuk generaal, die warenhuisdirecteur! Het was niet eens moeilijk. Zo onder mijn mantel.

Willem:
Zo onder haar mantel. Een gejat konijn.

Paul:
Bij haar warme borsten.

Bennie:
Bij haar warme buik.

Willem:
(*bijna enthousiast*) Gejat! Als de kippen van Kwo-do-Hang.

Hans:
(*kwaad*) Wie heeft de kippen gejat?

Veronica:
Vergeet die kippen.

Hans:
Wie? Wie? Paul heeft ze gejat. En Bennie. En jij ook, Willem.

Willem:
En wie nog?

Hans:

Ja. Ook ik heb ze gejat.

Veronica:

Hansie.

Hans:

Ze moeten niet overdrijven. Natuurlijk hebben we kippen gejat. In het begin van de oorlog hebben we in een verlaten boerderij zelfs een jong varken geslacht.

Veronica:

Hansie, blijf toch kalm.

Hans:

Ze moeten niet overdrijven. Na dat verdomde doorstootoffensief. Drie maal een kogel op misschien vijf centimeter van je gezicht horen voorbisuizen. *Voelen* voorbisuizen ook.

Veronica:

Ah, Hansie, ventje. Zal ik de dokter halen?

Hans:

(negeert haar vraag) En dan een dag rust. En je komt in een verlaten boerderij. En je ziet er een jong varken lopen. En spontaan roept de hele bende: hei, een varken. Een varken. We vreten het op.

Veronica:

(vermanend) Hansie. Kom. *(ze helpt hem weer aan tafel zitten)*

Hans:

In het begin voelden we dat nog niet zo. Het was de eerste keer. Maar later voelden we het wel. En veel meer bewust ook. Na elke ontmoeting met de dood hadden we behoefte aan feest vieren. Aan varkens.

Willem:

Aan kippen.

Bennie:

Aan hoeren.

Hans:

Aan hoeren.

Veronica:

Weet ik wel, ventje. Heeft toch geen belang.

Willem:
Weet ze het?

Bennie:
Ze weet niet alles.

Hans:
(*tegen de doden*) Jullie zijn dood. Dood. (*opstandig lachend*) Alleen de overlevenden vieren nu nog feest.

Veronica:
Hansie. Ik haal de dokter.

Hans:
Ze zijn jaloers. Ze kunnen niet uitstaan dat ik warmte heb, en zon, en jou.

Veronica:
(*ze trekt zijn hoofd tegen haar boezem, streelt hem dan op het hoofd*) Hansie, ventje, kom.

Hans:
Herinneringen zijn het. Herinneringen. Op het donkere veld achter mijn ogen zie ik soms de beelden van het verleden weer. De bossen en de rivieren, de lange treinen, de sneeuw.

Willem:
Rozjanstvo.

Hans:
(*kwaad*) Ja. Ja. Ook Rozjanstvo.

Veronica:
Zoveel mogelijk vergeten, Hans.

Bennie:
(*tergend traag*) Rozjanstvo.

Veronica:
Zoveel mogelijk vergeten. *Wij* hebben aan de oorlog geen schuld.

Paul:
(*tergend traag*) Rozjanstvo.

Hans:
(*weer kalm*) Ook Rozjanstvo ligt soms op het donkere veld achter mijn ogen. Op het plein, tussen de liedjes door, met de mensen rond mij, de mannen die naar oude tabak ruiken, de vrouwen en hun zoete parfums, de kinderen, waarvan ik weet dat ze staan

te kijken naar mij, naar mijn mond, mijn lippen, mijn donkere bril, naar het metalen schoteltje, naar de muntstukken, naar mijn hand die het orgel draait. Hoe zouden ze zijn, denk ik, hoe zouden ze zijn? Zouden ze blauwe ogen hebben, blond haar, een snotneus?

Bennie:
Of lijken ze op Maria?

Willem:
Of op Nina, uit het bordeel van Kwo-do-Hang?

Paul:
Nina, met de blonde haren.

Willem:
Of Jana, met de rode sandaaltjes.

Hans:
Nina, Jana.

Bennie:
Maria.

Hans:
Maria.

Veronica:
Heeft geen belang, Hansie, heeft geen belang.

Hans:
(*triestig*) Waarom doe je dat ?

Veronica:
Wat?

Hans:
(*rechtspringend, zijn vinger beschuldigend uitstekend, de doden zoekend*) Aan jullie vraag ik het, aan jullie.

Veronica:
Ze zijn er niet, Hans. Het zijn herinneringen.

Hans:
Ze zijn er.

Veronica:
(*met de vuist op tafel slaand*) Goed. Goed. Goed. Ik speel het spelletje mee. Waar zijn ze?

Willem:
Hier ben ik.

Paul:
Hier ben ik.

Bennie:
Hier ben ik.

Veronica:
Wel, waar blijven ze? (*zingend*) Kom, kom, kom bij mij. (*ze loopt dansend en heupwiegend naar de kachel*) Kom in mijn armen, kom in mijn armen. En dans. En dans. En dans met mij.

Veronica neemt een pot van de kachel en zet hem in het midden van de tafel. Hans en de drie doden zetten zich aan tafel.

Veronica:
Ik daag ze uit om mijn konijn te proeven. Als ze niet willen dansen, moeten ze maar vreten. Waar zijn ze, de rustverstoorders, de loeders?

Hans:
Ze zitten naast me.

Veronica:
Zitten ze naast je? (*ze neemt borden, messen en vorken; dekt de tafel*) Wie zit hier?

Hans:
Dit is Willem.

Veronica:
Willem? (*ze omvat Willems hoofd*) Is dit Willem? Al zo lang onder de grond en dat wil me delen met mijn Hansie? (*ze trekt Willem tegen haar boezem*) Dat wil van Hansie een schuw en bang vogeltje maken? Zal ik jou eens wat zeggen, kale knikker? Je laat ons met rust. Je laat *ons* met rust. Heb je een vrouw of een lief gehad? Hoe heette ze?

Willem:
Erna.

Hans:
Erna.

Veronica:
Dan ga je maar naar Erna toe. Ga tegen h  r boezem uithuilen. Kruip bij h  r in bed, denk bij h  r aan je fronthoertjes. (*ze stoot Willem weg; tast naar Bennie*) Waar is de volgende?

Hans:
Dit is Bennie.

Veronica:
Bennie?

Bennie:
(*ontroerd*) Veronica.

Veronica:
Is hij hier?

Hans:
Ja.

Veronica:
Wat doe ik met hem? (*ze begint Bennie te slaan*) Om de oren
kletsen?

Hans:
Nee, doe dit niet. Bennie was een goede jongen.

Veronica:
(*streelt nu Bennies hoofd*) Had ook jij een liefje, Bennie?

Bennie:
Ja. Hilde was haar naam.

Hans:
Hilde was haar naam.

Veronica:
Hilde. Waar woont Hilde nu?

Bennie:
Ver weg. In het dorp van mijn jeugd.

Hans:
Ver weg. In het dorp van zijn jeugd.

Veronica:
Hahaha. Ze zal nu wel getrouwd zijn. En haar Bennie is ze al
lang vergeten. Je moet h  r bezoeken.

Bennie:
Soms bezoek ik haar.

Hans:
Soms bezoekt hij haar.

Veronica:
En is ze getrouwd?

Bennie:
Met een dikke politiecommissaris.

Hans:
Met een dikke politiecommissaris.

Veronica:
Ah, ah. En ben je jaloers?

Bennie:
Het doet pijn.

Hans:
Het doet pijn.

Veronica:
Je wilt met haar naar bed?

Bennie:
Ja.

Hans:
Ja.

Veronica:
Ah, ah. En je wilt haar borsten zoenen?

Bennie:
Ja.

Hans:
Ja.

Veronica:
Ah. Die oorlog. Die oorlog. (*ze stoot Bennie weg*) Is er nog een?
(*ze tast naar Paul*)

Hans:
Paul.

Veronica:
Paul?

Paul:
Ik had geen lief.

Hans:
Hij had geen lief. Was nauwelijks achttien.

Veronica:
Achtien.

Paul:
De borsten van Maria waren de eerste waar ik mijn hoofd tegen vleien kon.

Hans:
De borsten van Maria...

Veronica:
(*onderbrekend*) Achtien jaar en alleen maar de borsten van een fronthoertje.

Hans:
Maria...

Willem:
(*ruw onderbrekend*) Maria was geen hoer.

Hans:
Was geen hoer.

Veronica:
Geen hoer?

Willem:
Zeg het haar.

Hans:
Neen.

Veronica:
Geen hoer.

Willem:
(*onderbrekend, schreeuwend*) Zeg het haar.

Veronica:
Je bedoelt...

Willem:
(*onderbrekend*) Zeg het haar.

Hans:
Neen.

Veronica:

Je bedoelt dat het een gewoon meisje was. (*ze gaat bij Hans staan*) Je bedoelt : meegelokt en zo en er eens lekker van genieten. Heb je haar verkracht?

Hans:

(*zich omdraaiend en dan zijn hoofd tegen haar buik leggend - met veel treurigheid in zijn stem*) Veronica.

Willem:

Zeg het haar.

Hans:

Neen.

Veronica:

Heb je haar verkracht?

Hans:

Veronica.

Willem:

Zeg het haar.

Veronica:

Zeg het mij.

Hans:

Ik ben een oude blinde zak.

Veronica:

(*zijn hoofd strelend*) Hansie.

Willem:

Zeg het haar.

Hans:

Alle vier...

Veronica:

Ik begrijp het.

Willem:

Zeg het haar.

Veronica:

Ik heb het ook meegemaakt. Vlak na de wapenstilstand. Gewoon voor een homp kaas en wat zeep.

Willem:
Zeg het haar.

Veronica:
De kelder in. Voor wat kaas of voor chocolade.

Willem:
Zeg het haar.

Veronica:
Ze hadden niet veel moeite om je mee te lokken. En je liet het gewoon doen. Kaas en chocolade waren belangrijker dan al wat je vroeger had geleerd.

Willem:
Zeg het haar.

Hans:
Neen. Neen. Neen.

Veronica:
Hansie! Hebben wij schuld aan die oorlog?

Hans:
Ze willen dat ik het zeg.

Veronica:
Wat?

Hans:
Van Maria.

Willem:
Van Maria.

Paul:
Maria.

Bennie:
Maria.

Veronica:
Heb je haar verkracht?

Willem:
Ha, ha, zei je. Ha, ha. Zie eens wat een lekker stuk.

Bennie:
Wat een tieten en wat een kont.

Paul:
En haar mond, haar mond.

Bennie:
Vol vuur.

Paul:
Haar ogen, haar ogen.

Bennie:
Vol vuur.

Paul:
Haar haren.

Bennie:
Wild en vol vuur.

Willem:
(*heel langzaam*) Het vuur van de haat.

Veronica:
Ah, je zegt niets. Maar ik begrijp het wel. Natuurlijk heeft die meid het niet voor haar genoegen laten doen. Denk er niet meer aan.

Hans:
Veronica.

Veronica:
(*bezorgd*) Hoor je de stemmen nog?

Hans:
Ja.

Veronica:
Wat willen ze?

Hans:
Dat. Dat. Dat ik...

Willem:
Zeg het haar.

Paul:
Van Maria.

Bennie:
Hoe haar ogen groot werden.

Paul:
Van angst.

Willem:
Voor de bajonet.

Bennie:
Die haar trui opensneed.

Willem:
Zeg het haar.

Bennie:
Zeg haar hoe je de aders in haar hals zag kloppen.

Paul:
En haar vlugge adem hoorde.

Bennie:
Haar bonzend hart.

Veronica:
Hansie.

Hans:
Veronica.

Willem:
Vertel haar van de bajonet.

Bennie:
Die snijdt, en snijdt en snijdt.

Paul:
Zie hoe haar rok valt, en haar hemd.

Bennie:
En hoe bloot ze is.

Willem:
Hoe wit.

Paul:
Hoe lang haar dijen zijn.

Bennie:
Hoe lang.

Paul:
Lang en wit.

Hans:

Neen. Neen. Neen.

Veronica:

Zijn het stemmen van wroeging?

Willem:

Wroeging? Wroeging.

Paul:

En pijn.

Bennie:

Pijn.

Hans:

Pijn.

Veronica:

Na al die jaren?

Hans:

Na al die jaren.

Willem:

Nog pijn.

Bennie:

In het gestolde merg der beenderen.

Paul:

Nog pijn.

Veronica:

Na al die jaren.

Hans:

(weer met de handen een verre horizon zoekend) Kijk, zeggen de mensen dan op het plein. Kijk, de blinde ziet er vandaag wat triestig uit. Zijn ogen zien rood en er lopen tranen over zijn wangen. En terwijl de geldstukken in het schoteltje vallen veeg ik die tranen weg en veeg ik Maria weg en mompel *dank u, dank u* en draai het orgel weer en tracht te vergeten.

Veronica:

Je moet het vergeten.

Willem:

Het gaat niet.

Hans:
Het gaat niet.

Veronica:
Het moet.

Hans:
(*de vingers even in de oren stekend*) Die stemmen, die stemmen.

Veronica:
(*kwaad*) Die Willem, die, die... Hoe heten ze ook weer?

Hans:
Bennie en Paul.

Veronica:
Zij hebben die meid toch ook verkracht.

Willem:
Vertel het haar.

Hans:
Ook zij hebben nog pijn.

Veronica:
Zij zijn dood, Hansie, zij zijn dood. (*verontrust*) Je bibbert.

Hans:
Ik heb het koud.

Veronica:
Kom. Nee, wacht even. Ik schuif de canapé wat dichterbij de kachel. (*verschuift de canapé*) En nu kom ik mijn Hansie halen. En we zitten lekker bij het warme vuur. (*ze helpt hem naar de canapé, zoent hem vluchtig*) En we vergeten alles. Denken alleen maar aan ons zelf. De oorlog maakt ons tot beesten. Maar de grootste beesten zijn zij die de oorlog mogelijk maken. Die hem niet verhinderen. En die er veel geld aan verdienen.

Hans:
Veronica.

Veronica:
We denken alleen maar aan ons zelf. Zin in een stukje konijn?

Hans:
Neen.

Veronica:
Neen?

Veronica haalt de pot van de tafel, neemt het deksel af en laat Hans ruiken. Maar hij schudt het hoofd en weigert te eten. Ze zet de pot op de kachel, komt naar de canapé en begint te vrijen, maar er komt geen reactie van Hans. De drie doden staan recht en kijken van op afstand naar de canapé.

Bennie:
(met verbazing) Kijk. Haar strelende handen.

Paul:
Haar zoekende lippen.

Willem:
Ja. Maar hij is verlamd. Hij zal het vandaag niet kunnen.

Bennie:
Hij zal denken aan de bossen van Ljubovija.

Paul:
Aan Kwo-do-Hang.

Bennie:
Aan de bergen van Rozjanstvo.

Paul:
Aan Rozjanstvo.

Bennie:
Aan Maria.

Willem:
(rechtstaand) Hij zal het niet kunnen.

Bennie:
Hij zal denken aan Maria. Aan haar lange witte dijen. Aan de angst die dwars door haar borsten heen ons hijgend tegemoet kwam.

Paul:
Aan haar bange buik. En aan het stro onder haar buik.

Willem:
Aan de bajonet.

Bennie:
Aan het stro.

Willem:
De bajonet.

Bennie:
Het stro.

Paul:
Dat plots rood is. Van Mariabloed.

Bennie:
En misschien zal hij ook denken aan de stilte.

Paul:
Terwijl het bloed vloeide.

Willem:
De stilte van haar witte lichaam op het rode stro.

Bennie:
En onze stille blikken.

Paul:
En Hans met de bajonet nog in de handen.

Bennie:
De bunkervolle stilte van het niet begrijpen.

Paul:
De stilte van het niet begrijpen hoe het zo plots gebeurd was.

Bennie:
Zo plots, zo plots, zo plots. En dan de stilte.

Willem:
De stilte.

Paul:
(*terwijl hij opstaat, de oren bedekt en ongerust heen en weer loopt*) En dan het plotse schieten, buiten.

Willem:
Het weten dat de partizanen er zijn.

Bennie:
Die verdomde strijders van Kwo-do-Hang.

Willem:
Die wraak zoeken.

Paul:
En diep in onze keel, de doodsangst.

Bennie:
Het plotse besef van wat we gedaan hebben.

Paul:
De bajonet die uit de handen van Hans valt.

Willem:
Hans die vloekt.

Paul:
Die tiert.

Bennie:
(*terwijl hij opstaat en loerend rondloopt*) Die door de spleten van de bunker loert.

Willem:
Die middelen zoekt om er aan te ontsnappen.

Bennie:
Om zijn lijf te redden.

Paul:
Die ons de dood injaagt.

Willem:
En er zelf aan ontsnapt.

Bennie:
(*na een lange poos*) Maar twee dagen later in de soldatentrein zit. Tsjoek. Tsjoek. Tsjoek.

De doden leggen de handen op elkaars schouders en spelen tsjoek-tsjokkend trein rond de canapé.

Willem:
Hij is op weg naar huis.

Bennie:
Na al de frontmiserie, een béétje soldatenverlof.

Willem:
En in de trein denkt Hans aan thuis. En aan ons. En maar heel even aan Maria.

Paul:
Aan Maria op het rode stro.

Bennie:

Aan Maria. Maria. Maria.

Ze imiteren een explosie. Hun trein valt uiteen.

Paul:

En plots een explosie. De wraak der partizanen.

Willem:

Een stuk gereten trein.

Bennie:

Een gekraak van hout en ijzer.

Paul:

Van vlees en beenderen.

Willem:

En Hans, bewusteloos, verbrand.

Bennie:

Verbrand en blind naast de vernielde trein.

Willem:

(naar Hans kijkend) Hij zal het vanavond niet kunnen. Ze zal haar best doen, maar het zal niet lukken. Zijn handen zullen trillen, zijn benen zullen hard en zwaar zijn en zijn adem zal in de keel bevrozen. *(hij gaat naar de canapé, buigt zich over Hans en blaast)* En over zijn rug zullen we onze koude adem waaien.

Veronica:

(smekend) Hansie, Hansie.

Hans veert recht en gilt in een lange schreeuw zijn wanhoop uit. Hij blijft met verstarde ogen naar zijn duisternis kijken, en naar de beelden uit het verleden die deze duisternis doorflitsen. Veronica legt verslagen het hoofd tegen zijn borst.

Bennie:

Heeft hun lijden een zin?

Willem:

De waanzin in zijn dode ogen zal een boodschap zijn. Al wie zijn schreeuw hoort zal opkijken. En luisteren.

Bennie:

En horen?

Willem:

Misschien. Soms. Af en toe. Daarom zullen we terugkeren. Elk jaar.

Paul:

Op de verjaardag van Maria.

Bennie:

Elk jaar in mei.

Willem:

Zal de herinnering aan Rozjanstvo levend worden.

Paul:

Zullen we denken aan die avond in mei.

Bennie:

Aan het sterven van Maria. Aan de bajonet tussen haar ribben.

Willem:

Elk jaar in mei zal hij het voelen.

Willem gaat van de canapé weg, komt in het midden van de woonkamer en raapt zijn zwarte doek op. Paul en Bennie komen bij hem. Ook zij hebben hun zwarte doeken weer opgeraapt. Langzaam verdwijnen de doden achter de doeken. Op de canapé woekert de waanzin nu in stilte voort.

Willem:

Elk jaar in mei zullen we hem bezoeken. En er zal een tijd komen dat mei zal duren van januari tot december.

Bennie:

Dat hij *altijd* een kleine, bange vogel is.

Paul:

Die de oorlog vervloekt.

Bennie:

De oorlog vervloekt.

Willem:

De oorlog vervloekt. Elk jaar in mei.

Bennie:

Zullen we onze adem blazen over de harde ruggen der generaals.

Paul:

Over de handen der strelende call-girls.

Willem:

En over de handen van de jonge soldaten, die het moorden nog leren.

Bennie:

En over het gezicht van de kinderen, die naar de ijzige schoonheid van raketten kijken.

Paul:

Over het gezicht der moeders, die speelgoedgeweren kopen.

Bennie:

En die het niet weten van Maria.

Willem:

Van de Maria die nu zes is.

Paul:

Of twee.

Bennie:

Of die morgen geboren wordt.

Paul:

En in een ander Rozjanstvo zal liggen.

Willem:

Bang en wit, bloot en rillend.

Bennie:

En dan stil.

Paul:

Op het rode stro.

Willem:

De Maria die nu zes is.

Paul:

Of twee.

Bennie:

Of die morgen geboren wordt.

Willem:

(in de richting van het publiek wijzend) Uit uw buik.

Paul:

Uw zaad. *(alleen zijn gezicht blijft zichtbaar)*

Bennie:

Uw bloed. *(weg onder de zwarte doek)*

Willem:

Uw liefde. *(weg onder de zwarte doek)*

Paul:

(in elkaar stuikend, dan naar het publiek kruipend) Uw tederheid. Uw tederheid. Uw tederheid. *(weg onder de zwarte doek)*

het wordt donker